

ורבי מאיר אומר: אומרים לו לחולה: יכולה היא השבת שתרחם ותביא לך רפואה, אם תכבדה ולא תצטער בה! ואף שלא הותר בה לבקש רחמים עליך, אינה מונעת את רפואתך, אלא אדרבה, מועלת היא אף בלא תפלה. [מהרש"א].

רבי יהודה אומר: אומרים לו לחולה: יב-ב המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל!

רבי יוסי אומר: המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל!⁽¹⁾ שמתוך שכוללו עם האחרים, תפלתו נשמעת יותר בזכות הרבים.

שבנא איש ירושלים בבואו לבקר את החולה בשבת — בכניסתו היה אומר: שלום! וביציאתו היה אומר: שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא, ורחמי של הקדוש ברוך הוא מרובין להביא לך רפואה אף בלי זעקתנו, ושבתו [נוחו בשבתכם] לשלום!

והוינן: כמאן מכל הני תנאי אזלא הא דאמר רבי חנינא: מי שיש לו חולה בתוך ביתו צריך שיערבנו בתוך חולי ישראל כשמתפלל עליו, [בשביל שיתרפא בזכות הרבים]!?

וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי שמעון בן גמליאל: אין משרכין את התינוקות בשבת בכדי לארם אותם, ולא מתעסקים את [עם] התינוק לשכור לו מלמד ללמדו ספר, ואף לא ללמדו אומנות! משום דכתיב "וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד, וכבודתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר". שלא יהיו חפציך של שבת כחפציך של חול.

ואין מנחמין את האבלים בשבת. ואין מבקרים חולים בשבת! שדברים אלו מביאים לידי צער, שמשתף את עצמו עם המצטערים, ומבטל עונג שבת — דברי בית שמאי.

ובית הלל מתירין בכל אלו! בשידוך התינוקות וללמדם ספר או אומנות משום שדברי מצוה הם, ודוקא חפציך אסורים ולא חפצי שמים [לקמן ק"ג]. וביקור חולים וניחום אבלים מותרים, משום שגמילות חסד הם, שמקלים מצער החולה והאבל [ערוך השלחן, סימן רפ"ז סעיף א'].

תנו רבנן: הנכנס לבקר את החולה בשבת, אומר לו: שבת היא שמונעת אותנו מלזעוק לרפואתך,⁽¹⁰⁾ זככל זאת הרפואה קרובה לבא! משום שצריך להרחיב דעתם בתנחומים, כדי שלא יצטערו.⁽¹¹⁾

סק"ג.

מדאורייתא, אפילו בהכי בכינה מותר, דהלכה כבית הלל דאין בה משום נטילת נשמה.

1. ולא פליגי רבי יהודה ורבי יוסי על כל התנאים לעיל דאמרי שאסור לזעוק אל החולה בשבת, אלא דלשון זה לא משתמע כתפלה, משום שמדבר אל החולה ולא פונה אל הקדוש ברוך הוא. מהרש"א.

10. שאסור לבקש רחמים בשבת על החולה, משום שעל ידי כן מתעורר בכי וצער. ר"ן.

11. וכן בניחום אבלים אומר: שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבוא! משנה ברורה סימן רפ"ז

ומשנינן: כמאן, כרבי יוסי דאמר לעיל: "המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל!"

ואמר רבי חנינא: בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת! שהרי גורמים הם לצער.

אמר רבה בר בר חנה: כי הוה אזלינן בתריה דרבי אלעזר לשיוליה בתפוחה [לבקר את החולה], זימנין אמר לחולה: המקום יפקדך לשלום! בלשון הקודש. וזימנין אמר לו: המקום ידברינך לשלום! בלשון ארמית. [ולאו בשבת דוקא היה].

ומקשינן: היכי עבד רבי אלעזר הכי? והאמר רב יהודה: לעולם אל ישאל אדם צרכיו

בלשון ארמית⁽²⁾

וכן אמר רבי יוחנן: כל השואל צרכיו בלשון ארמית אין מלאכי השרת נזקקים לו להכניס את תפלתו לפני הקדוש ברוך הוא! ⁽³⁾ לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמית. ⁽⁴⁾

ומשנינן: שאני חולה, דשכינה עמו⁽⁵⁾ ואין צריך למלאכי השרת שיכניסו את תפלתו לפניו מו הפרגוד, אלא באה בעצמה לפני הקדוש ברוך הוא.

כדאמר רב ענן אמר רב: מנין שעכינה סועד את החולה לסומכו בתשישות כוחו? שנאמר: "ה' יסעדנו על ערש דוי"⁽⁶⁾

המתפלל בלשון זו. כלומר, שאין מלאכי השרת משגיחים בו להעלות את תפלתו לפני הקדוש ברוך הוא. שלא התירו להתפלל בלשון זו, כדי שלא ינחו לשון הקודש וירכו עמי הארץ בישראל. והוסיף החתם סופר בטעם הדבר, שלשון הקודש חביבה לפני הקדוש ברוך הוא והיא הלשון העיקרית אצלו, שהרי בה ברא את העולם, ובה דיבר עם נביאיו, ונתן בה את התורה. ואין זה מכבודו של מלך לדבר לפניו בלשון שאינה חשובה אצלו.

5. וביאר החתם סופר לדרכו (שהובאה בהערה הקודמת), על דרך משל. שאם שולח אדם בקשה אל המלך דרך המליץ הממונה על כך בבית המלך, אין ראוי שיביאה המליץ למלך אלא אם היא בלשון המלך. אבל כששוח את בקשתו לפני המלך עצמו מניח לו המלך לדבר אליו בכל לשון.

6. עוד הביא רש"י בשם רבינו יעקב דגרס "סוער", שהוא תרגומו של "פוקד". כלומר, מבקר. ופירש הערוך שהוא מלשון "סר" בהבלעת

2. אלא בלשון הקודש בלבד. אך עיין לקמן בהערה 4, והדבר תלוי בדיעות שהובאו שם.

3. אבל תפלת ציבור שאני, ונאמרת בכל לשון. לפי שאינם צריכים סיוע ממלאכי השרת. שנאמר "הן אל כביר לא ימאס" בתפלת רבים. סוטה ל"ג. ורש"י שם. ועיין ברבינו יונה (ברכות ז.) שהביא בשם רבני צרפת שתפלה שאומרים אותה בציבור היחיד מתפלל אותה בביתו אף בלשון ארמית.

4. שאין הם מבינים אלא לשון הקודש. כן משמע מתוספות. ולפי זה מתפללים דוקא בלשון הקודש. אבל הרא"ש (ברכות י"ג.) כתב דמבינים הם כל לשון, אלא שלשון ארמית מגונה בעיניהם, משום שהיא שיבוש של לשון הקודש [מעדני יום טוב, שם]. ולפי זה דוקא בארמית אין מתפללים, אבל בשאר לשונות מתפללים. והובאו שתי דעות אלו בשלחן ערוך סימן ק"א סעיף ד'. ועיין בחכמת שלמה שם.

והראב"ד בתמים דעים סימן קפ"ד כתב, ד"אין מכירין" לא קאי על הלשון, אלא על

הגזירה. דלא פלוג רבנן.

ודייקנין: מהא דקתני במתניתין "לא יקרא" בלשון יחיד, משמע דאדם חד הוא דלא ליקרי, הא בתרי אינשי שפיר דמי! ומותר להם לקרות לאור הנר, כיון שאם יבוא אחד מהם להטות, יזכירו חברו.

וקשיא: והתניא: לא יקראו לאור הנר, לא אחד ולא שנים!

אמר רב אלעזר: לא קשיא. כאן, במתניתין דשרי בשנים, מיירי כשקוראים שניהם בענין אחד! (9) שבזה, אם ישכח אחד ויבא להטות יזכירו חברו. (10) וכאן, בברייתא דאסרה אף בשנים, מיירי כשקוראים בשני ענינים: שכיון שכל אחד מעיין בפרשה נפרדת, אין האחד מרגיש במעשה חברו.

אמר רב הונא: ובמדורה גדולה — אפילו אם הם עשרה בני אדם, אסור להם לקרוא לאורה! שמא יבואו לחתות בה ולתקנה. ולא סמכינן שיזכירו זה לזה, כיון שהם יושבים רחוקים זה מזה. (11)

תניא נמי הכי: הנכנס לבקר את החולה, לא ישב לא על גבי מטה ולא על גבי כסא, כדי שלא ישב יותר גבוה מהחולה [אם החולה שוכב במקום נמוך. תוספות], אלא מתעטף בטליתו על ראשו מאימת השכינה ואינו פונה לצדדים, (7) ויושב לפניו של החולה על הקרקע. מפני ששכינה נמצאת למעלה מראשותיו של החולה. [ואם ישב מאחורי ראשו נמצא יושב במקום השכינה]. (8) שנאמר: "ה' יסעדנו על ערש דוי!"

ואמר רבא אמר רבין: מנין שהקדוש ברוך הוא זן את החולה? שנאמר: "ה' יסעדנו על ערש דוי!" שסעד הוא אף לשון מזון.

שנינו במתניתין: ולא יקרא לאור הנר!

אמר רבה: אפילו אם גבוה הנר שתי קומות אדם מעל הקורא, ואפילו אם גבוה שתי מרדעות מעליו, ואפילו אם הוא בגובה של עשרה בתים זו על גב זו, [דבכתי האי גוונא ליכא למיחש שמא יטה] — לא יקרא לאורו! דלאחר שגזרו חכמים את גזירתם, בכל אופן נאסר. ואף היכא שלא שייך טעם

הע"ן, כמו "סר לראות". ולהך גירסה גרסינן לקמן, "אל תיקרי "יסעדנו", אלא "יסעדנו".

7. וכתב המאירי, שעל ידי שישב לפני החולה בכניעה ויראת שמים כאדם השם לכו להבין באחריתו, אף החולה ירגיש בכך וישוב אל ה' בכל לבו.

8. אך מהגהות אשרי משמע דקאי אלעיל. והכי קאמר: לא ישב אדם למעלה מראשותיו של החולה על גבי מטה וכסא. אבל על הארץ מותר בכל צד. בשפת אמת. ועיין בבית הלל (יורה דעה סימן של"ה) במה שהביא מזהר פרשת פנחס על זה.

9. יש מן הראשונים שטוברים דדוקא אם קוראים השנים בספר אחד, מותר. אבל אם קוראים בשני ספרים, אף בענין אחד אסור. סמ"ג, ריטב"א, ר"ן. ויש הסוברים דאף בשני ספרים מותר. טור בסימן רע"ה בשם הסמ"ק. ועיין בבית יוסף שם בכיור שתי השיטות.

10. ודוקא לדבר מצוה התיירו לקרות לאור הנר בשנים, אבל לא לדבר הרשות. מגן אברהם סימן רע"ה סק"ה. אך עיין במשנה ברורה שם סק"ו, שכתב דמהט"ז משמע דפליג עליו בזה.

11. עוד פירש רש"י, שמשום שזנבות הגחלים

אלישע, הואיל ומשים עצמו על דברי תורה כהדיוט! ואינו מקפיד על חשיבותו, ומטה את הנר לצורך העיון בתורה. הלכך, לקריאה בתורה אין דינו כאדם חשוב.

תני חדא ברייתא: שמש בודק כוסות וקערות לאור הנר בשבת! ואין חוששין בו שמא יטה.

ותני אידך ברייתא: לא יבדוק השמש כוסות וקערות לאור הנר! וסתרן ברייתות אהדדי.

ומשנינן: לא קשיא. כאן דאסור, בשמש קבוע הוא! שאימת רבו עליו, ולכן בודק את הכלים יפה, שמא ימצא בהם דבר מגונה. ובבדיקה כזו ודאי יש לחוש שמא יטה. וכאן דמותר, בשמש שאינו קבוע הוא, ואינו נזקק לבדיקה מדוקדקת כל כך, (15) ולכן אין לחוש בו להטיה.

ואי בעית אימא: הא והא בשמש קבוע. (16) ולא קשיא. הא דאסור איירי בנר דמשחא

אמר רבא: אם אדם חשוב הוא — מותר לו לקרוא לאור הנר! (12) לפי שאף בחול אינו רגיל להטותו, מפני חשיבותו.

מיתבי: לא יקרא אדם לאור הנר בשבת, שמא יטה. אמר רבי ישמעאל בן אלישע: אני אקרא ולא אטה! פעם אחת קרא בשבת לאור הנר, ושכח ובקש להטות. אמר: כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים: "לא יקרא לאור הנר!" (13)

רבי נתן אומר: לא בקש להטות בלבד, אלא קרא והטח בפועל. (14) וכתב על פנקסו: אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי את הנר בשבת, ועברתי על איסור הבערה. לכשיבנה בית המקדש אביא הטאת שמנה על שגגתי זו! והא רבי ישמעאל בן אלישע ודאי אדם חשוב היה, ומשמע דאף הוא בכלל הגזירה. וקשיא לרבא דאמר: אדם חשוב מותר.

אמר רבי אבא: שאני רבי ישמעאל בן

צדיקים עצמם על אחת כמה וכמה", לא אמרינן כן אלא לגבי אכילת איסור שהיא גנאי גדול לצדיק, ולא בשאר איסורין. תוספות. והר"ן תירץ, דכיון שעבר על דברי חכמים נכשל בזה.

15. ואף דעיון בבגדים אסרינן כדאיתא לעיל, על אף שגם הם לא צריכים בדיקה מדוקדקת, בבדיקת כלים הקילו משום נקיות. רמב"ן.

16. אבל רבינו תם גרס בתירוצו בתרא, הא והא בשמש שאינו קבוע, הא בדמשחא והא בדנפטא. ואיבעיא להו: שמש קבוע בנר דמשחא מהו? דדלמא דוקא שמש שאינו קבוע בודק יפה, לפי שירא שלא יפטר מהו. אבל שמש קבוע אינו חושש לזה, לפי שהוקבע כבר. תוספות.

ועיין עוד ברי"ף וברמב"ם (פרק ה' מהלכות

סמוכים להם אין האחד מרגיש כשהשני בא לחתות ולהבעיר בגחל הסמוך לו. ועיין בב"ח סימן רע"ה, ובביאור הלכה שם סעיף ב', במה שכתבו בזה.

12. ולא אמרינן בזה "לא פלוג" כדאמרינן לעיל בנר גבוה, דדוקא לגבי אותו אדם לא חילקו חכמים, אף דהנר נשתנה. אבל היכא דהשינוי הוא באדם, חילקו חכמים בגזירתם. ט"ז, סימן רע"ה סק"א.

13. ועיין במהר"ן חיות שהביא על זה פירוש בשם הגר"א.

14. ואף דקיימא לן, "ומה בהמתן של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן,

שמעיה [שמשון] של רבי ירמיה וקא בדיק את הכלים לנהורא דשרגא [לאור נר שמן]. אמרה ליה דביתהו של רב אסי לבעלה: והרי מר לא עביד הכין! אמר לה רב אסי: שבקיה לשמש זה, דהוא ברביה [רבי ירמיה שמורה להתיר בשמש שאינו קבוע] סבירא ליה: ובבית רב אסי נחשב לשמש שאינו קבוע.

מיתבי: (1) רבי שמעון בן גמליאל אומר: ג-א התינוקות של בית רבן היו מסדרין פרשיות וקורין לאור הנר בשבת.

ומוכח להדיא שהתירו להם לקרות את כל הפרשה (2).

ומשנינן: איבעית אימא: הא דקתני "מסדרין פרשיות", קאי אראשי פרשיותיו בלבד.

[של שמן], דחיישינן בו להטיה. והא דמותר איירי בנר דנפטא! (17) שמשום שהוא מסריח אין דרך להטותו.

איבעיא להו: לתירוץ השני האמור לעיל – שמש שאינו קבוע, בנר דמשהא מהו דינו? האם גזרו בו, או דלמא, כיון שאין אימת רבו עליו לא גזרו בו, ומותר לו לבדוק לאורו?

אמר רב: הלכה היא דמותר. ומיהו, אין מורין בן! בשביל שלא יבואו לזלזל בגזירת חכמים.

ורבי ירמיה בר אבא אמר: הלכה דמותר, ואף מורין בן!

רבי ירמיה בר אבא איקלע לבי רב אסי. קם

ואולי כוונתם דמותר רק להרהר בלבד, ולא להוציא בפיו. וכן איתא בהגהות אשרי להלכתא. אכן בשלחן ערוך סימן ע"ה סעיף י' כתב, שאף להוציא בפיו שרי. וכן הוכיח שם הבית יוסף מרש"י בסוגיין].

עוד פירש הרמב"ן שבמתניתין מצינו לפרש, שהוא קורא עם התינוקות מפני דהוי כ"שנים בענין אחד, דקתני בהו לעיל שמותרים לקרות. אבל לא יקרא בפני עצמו. ועל כך מקשינן, שהרי לדברי רבה בר שמואל אף עימם לא יקרא אלא בראשי פרשיות, ולא בפרשה כולה. ואילו בכרייתא קתני "התינוקות מסדרים פרשיות", והיינו יחד עם רבן. הרי שאף בפרשה כולה מותר בכהאי גוונא. ופריק, שאני תינוקות דאימת רבן עליהן. ולכך הם מותרים. אבל הוא אסור, אף דהוי בשניים. כיון שאימתו עליהם, לא ימנעו אותו מלהטות.

2. אבל מגופא דמתניתין דקתני "היכן התינוקות קוראין", דמשמע מהא דמותר להם לקרות [לפי

שבת הלכה ט"ז ומגיד משנה שם), ובשלחן ערוך סימן רע"ה סעיף י"ב (ובביאור הגר"א שם), שדרך אחרת להם בסוגיה.

17. ולא שייך בזה לא פלוג, כיון דמצד עצם הנר לא שייכא ביה האי גזירה. מה שאין כן לעיל לגבי נר גבוה, אין השינוי בעצם הנר אלא במיקומו בלבד. ערוך השלחן, סימן רע"ה.

1. ואם תאמר, היכי סלקא דעתך שמותר לקרות את כל הפרשה, והא להדיא קתני במתניתין "לא יקרא"?

ויש לומר, דסבירא ליה למקשן, חלוק "סידור" הפרשה מקריאה. וממתניתין לא שמעינן אלא שלא יקרא. אבל לסדר הוה אמינא שמותר אף את הפרשה כולה. והילכך קא פריך מברייתא, דוקא לרבה בר שמואל. שאף בסידור לא התיר אלא את ראש הפרשה בלבד. רמב"ן וריטב"א.

[ולא נתבאר בדבריהם, מהו "סידור" הפרשה.